

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

บทนี้ผู้วิจัยขอเสนอเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของศึกษานิเทศก์อำเภอ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรคือ ศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และกิ่งอำเภอ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 344 คน โดยคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ ยามาเน และสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling)
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบ ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของศึกษานิเทศก์อำเภอ ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ มีคำตอบเป็นทางเลือก 6 ระดับ
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามและเก็บรวบรวมทางไปรษณีย์ ทั้งหมดแบบสอบถามที่ส่งไปจำนวน 344 ฉบับ ได้รับกลับคืนจำนวน 321 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 93.31 เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 316 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 91.86
4. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยค่าความถี่และร้อยละ ส่วนข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะพฤติกรรมของศึกษานิเทศก์อำเภอ วิเคราะห์ด้วยสถิติค่าคะแนนเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอเป็นชายมากกว่าหญิง ส่วนมากมีอายุระหว่าง 31-40 ปี มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ และดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ในช่วงระยะเวลา 3-4 ปี มากที่สุด และส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. การศึกษาลักษณะพฤติกรรมของศึกษานิเทศก์อำเภอ พบว่า ศึกษานิเทศก์อำเภอมีลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกซึ่งความรักใคร่ผูกพัน และความต้องการความรักใคร่ผูกพัน อยู่ในระดับสูง ลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกในการร่วมประสานสัมพันธ์ ความต้องการการร่วมประสานสัมพันธ์ การแสดงออกในการควบคุมและความต้องการการควบคุม อยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายเขตการศึกษา พบว่า

ศึกษานิเทศก์อำเภอทั้ง 12 เขต มีลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกซึ่งความรักใคร่ผูกพัน และความต้องการความรักใคร่ผูกพันอยู่ในระดับสูง และมีลักษณะพฤติกรรมแสดงออกในการร่วมประสานสัมพันธ์ การแสดงออกในการควบคุมอยู่ในระดับปานกลาง

ศึกษานิเทศก์อำเภอ เขตการศึกษา 1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11 และ 12 มีลักษณะพฤติกรรมความต้องการร่วมประสานสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเขตการศึกษา 2, 6 และ 10 อยู่ในระดับต่ำ

ศึกษานิเทศก์อำเภอเขตการศึกษา 1, 2, 3, 4, 5, 7, 11 และ 12 มีลักษณะพฤติกรรมความต้องการการควบคุมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเขตการศึกษา 6, 8, 9 และ 10 อยู่ในระดับต่ำ

อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย เรื่องการศึกษาลักษณะพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของศึกษานิเทศก์อำเภอ มีข้อควรอภิปรายดังนี้

1. ลักษณะพฤติกรรมด้านการร่วมประสานสัมพันธ์ (EI, WI) เป็นลักษณะพฤติกรรมที่แสดงออก อันเนื่องมาจากความต้องการเกี่ยวกับการรวมตัวกันของบุคคล พฤติกรรมอาจเป็นไปในรูปการปลีกตัวออกห่าง การรวมตัวเป็นกลุ่ม ลักษณะการปฏิสัมพันธ์

เป็นไปในรูปของการอยู่ร่วมกัน และการพบปะหรือกัน (Schutz 1967 : 135-137) จากผลการวิจัย พบว่า ศึกษาในเทศก์อำเภอในประเทศไทย มีลักษณะพฤติกรรมด้านการร่วมประสานสัมพันธ์ (EI, WI) อยู่ในระดับปานกลาง แสดงถึงว่าบุคคลประเภทนี้จะมีพฤติกรรมการร่วมประสานสัมพันธ์ที่ราบรื่น สามารถอยู่คนเดียวหรืออยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างสบายใจ ในการรวมกลุ่มกับคนอื่น ๆ นั้น จะมีเพื่อนมากหรือน้อยก็ได้ ทั้งยังสามารถสวมบทบาทต่าง ๆ ได้อย่างไม่มีความกังวลใด ๆ ที่สำคัญก็คือ บุคคลประเภทนี้ยอมรับมติการตกลงเมื่อเห็นว่าเหมาะสม และไม่ยอมรับเมื่อเห็นว่าไม่เหมาะสม ทั้งนี้เพราะ จิตได้สำนึกตระหนักว่าตนเป็นคนมีค่าและมีความสำคัญ (Schutz 1967 : 135-137) ซึ่งเป็นลักษณะที่เหมาะสมสอดคล้องกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ของศึกษาในเทศก์ ซึ่งต้องพบปะกับบุคคลอื่นเป็นจำนวนมาก ทั้งในบทบาทของผู้ประสานงาน และบทบาทของผู้นำหรือผู้คอยผลักดันให้กลุ่มดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ งานของศึกษาในเทศก์นั้นบางครั้งก็ต้องทำคนเดียว บางครั้งก็ต้องทำร่วมกับทีมงานหรือคณะบุคคล

จากการศึกษาในประเด็นนี้ ผู้วิจัยพบว่า แม้ลักษณะพฤติกรรมด้านการร่วมประสานสัมพันธ์ (EI, WI) จะอยู่ในระดับปานกลาง แต่ค่าคะแนนเฉลี่ยลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกในการร่วมประสานสัมพันธ์ (EI) ก็ยังสูงกว่าค่าคะแนนเฉลี่ยของลักษณะพฤติกรรมความต้องการร่วมประสานสัมพันธ์ (WI) เกือบทุกเขตการศึกษา ยกเว้นเขตการศึกษา 1 เขตเดียว ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกไม่ได้เกิดจากความต้องการโดยแท้จริง เป็นการขัดแย้งภายในตัวบุคคล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าค่านิยมของคนไทยส่วนใหญ่นิยมความเป็นตัวของตัวเอง ถือความคิดของตนเองเป็นใหญ่ เป็นอิสระ ไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับใคร และไม่ชอบรวมกันเป็นกลุ่ม ถือหลักต่างคนต่างอยู่ ดังจะพบในสุภาษิตที่ว่า "บ้านใคร ใครอยู่ คู่ใคร ใครนอน" หรือ "สุระไม่ใช่" (จรัญ พรหมอยู่ 2526 : 31) แต่โดยงานในหน้าที่ของศึกษาในเทศก์บังคับให้ต้องมีการแสดงออกในเรื่องการประสานสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ดังนั้นการเข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ น่าจะกล่าวได้ว่า เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมตามภาระกิจที่เกิดจากความรับผิดชอบ และอีกประการหนึ่ง คนไทยสามารถแยกความรู้สึกทางใจออกจากการแสดงออกทางร่างกายได้ชัดเจนกว่าคนในวัฒนธรรมอื่น ๆ (ทิตยา สุวรรณะชฎ 2527 : 120) ดังหลักที่เราใช้อยู่คือ "น้ำขุนเอาไว้ข้างใน น้ำใสเอาไว้ข้างนอก" ดังข้อค้นพบจากการวิจัยของ ฟิลลิป (Phillips 1965 : 170-172)

ที่ทำการศึกษารื่อง Thai Peasant Personality กับชาวบ้านบางชั้น โดยวิธีเติมคำ
 ในประโยค พบว่า ประโยคที่ว่า "คนที่ไม่แสดงความรู้สึกอันแท้จริงของคนเป็นคนที่....."
 80 % ของกลุ่มตัวอย่าง ตอบว่า "เป็นคนดี"

จากการพิจารณาเป็นรายเขตการศึกษาพบว่า ศึกษาในเทศก์อำเภอในเขตการศึกษา
 2, 6 และ 10 มีลักษณะพฤติกรรมความต้องการร่วมประสานสัมพันธ์ (WI) อยู่ในระดับต่ำ
 แสดงว่าเป็นผู้ที่รักอิสระสูงและไม่ค่อยชอบทำงานเป็นกลุ่ม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ศึกษาในเทศก์
 อำเภอในเขตการศึกษา 2 ซึ่งมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในภาคใต้ ซึ่งเป็นภาคที่มีความอุดมสมบูรณ์
 ของธรรมชาติ คนภาคนี้มีความกระตือรือร้นสนใจในเรื่องความสามารถ และความเป็นตัว
 ของตัวเอง (ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง 2515 : 18-19) มีความเป็นอิสระสูง (ชูชัย
 สมितिไกร 2525 : 22) ส่วนศึกษาในเทศก์อำเภอในเขตการศึกษา 6 นั้น มีภูมิลำเนาเดิม
 อยู่ในภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ ภาคกลางเป็นภาคที่มีอยู่ใกล้ชิดกับศูนย์กลางปกครองของประเทศ
 คนทั่วไปมีความตื่นตัวเรื่องต่าง ๆ ในระดับสูง มีการพัฒนาและแข่งขันกันระหว่างบุคคลอยู่ใน
 ระดับสูง บุคคลจึงถือความคิดและความต้องการของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ชอบทำงานและใช้
 ชีวิตของตนเองตามลำพัง ไม่ชอบการทำงานเป็นกลุ่ม การร่วมมือกันมักจะมีอุปสรรค และ
 ปัญหาความขัดแย้ง (ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง 2515 : 18-19) และสุดท้ายศึกษาในเทศก์
 อำเภอในเขตการศึกษา 10 ซึ่งมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นส่วนใหญ่
 ภาคนี้เป็นภาคที่เสียเปรียบในเรื่อง สภาพภูมิศาสตร์ และทรัพยากรธรรมชาติ คนส่วนใหญ่ใน
 ภาคนี้มีฐานะยากจน และมีความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น ต้องต่อสู้ดิ้นรนทุกวิถีทางเพื่อดำรงชีวิต
 ให้อยู่รอดไปวันหนึ่ง ๆ จึงไม่อยู่ในฐานะที่จะแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนบ้านอีกทั้ง
 ยังเกิดความท้อแท้ ความลำบากใจ ที่จะให้ความร่วมมือในกิจกรรมทางสังคมที่จำเป็นต้อง
 ต้องสละเงิน หรือวัสดุสิ่งของต่าง ๆ (ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง 2515 : 19)

การที่ศึกษาในเทศก์มีลักษณะพฤติกรรมความต้องการร่วมประสานสัมพันธ์ต่ำ จึงอาจ
 สรุปได้ว่า ทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์ และกระบวนการกลุ่มของศึกษาในเทศก์อำเภอจำเป็นต้อง
 ต้องได้รับการแก้ไข หน่วยงานต้นสังกัด และผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง น่าจะได้
 พิจารณาในเรื่องดังกล่าว โดยอาจเริ่มตั้งแต่การสรรหาบุคลากรเข้ารับตำแหน่งศึกษาในเทศก์

การที่จะพิจารณาเฉพาะวุฒิและความสามารถทางวิชาการ อาจจะไม่เพียงพอ เพราะการนิเทศจำเป็นต้องใช้เทคนิคและทักษะ พร้อมทั้งความสามารถพิเศษอื่นๆ นอกเหนือจากวุฒิและความสามารถทางวิชาการเข้ามาเป็นส่วนประกอบ สิ่งที่จะควรจะได้รับพิจารณาในลำดับต่อไปคือ หลักสูตรและวิธีการการฝึกอบรมศึกษานิเทศก์ใหม่ ควรได้รับการปรับปรุงให้ทันกับเหตุการณ์ สอดคล้องกับนโยบายที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาหลักสูตรและวิธีการอบรมจะช่วยให้หลักสูตรสมบูรณ์ขึ้น สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศึกษานิเทศก์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของสถานศึกษาซึ่งมีหลักสูตรการสอนเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาในทุกระดับ ก็จำเป็นต้องมีการทบทวนเกี่ยวกับหลักสูตร และวิธีการให้ความรู้เช่นเดียวกัน ควรกำหนดวิชาสัมพันธ์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการนิเทศโดยตรง เช่น จิตวิทยาสังคม พฤติกรรมองค์การ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ มนุษย์สัมพันธ์ เป็นต้น โดยเฉพาะในระดับบัณฑิตวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ น่าจะได้พิจารณาทบทวนหลักสูตรเป็นพิเศษ เพราะการศึกษาในระดับนี้เป็นการผลิตกำลังคนในระดับสูงออกไปรับใช้สังคม ผลผลิตของบัณฑิตวิทยาลัยควรมีคุณภาพและประสิทธิภาพ รวมทั้งผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ในเรื่องการนิเทศควรเป็นตัวแทนที่ดีให้กับผู้เข้ารับการถ่ายทอด แต่อย่างไรก็ดี ช่วงระยะเวลา 2 ปี ที่กำหนดไว้ในแต่ละหลักสูตรในระดับบัณฑิตวิทยาลัย นับว่าเป็นระยะเวลาที่น้อยมาก เมื่อเทียบกับระยะเวลาที่บุคคลตกอยู่ภายใต้กระบวนการขัดเกลาทางสังคม จากสภาพแวดล้อมทางสังคม และสภาพแวดล้อมภายในองค์การ หรือหน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานที่แต่ละบุคคลได้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ การเข้ามาศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับสูง แม้ว่าจะศึกษาหลักซึ่งในรายวิชา ตลอดจนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ แล้ว การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลก็เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก สิ่งที่จะควรตระหนัก หรือให้ความสนใจอย่างมากคือ กระบวนการสรรหา และคัดเลือกบุคคล กล่าวคือ หน่วยงานได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรได้มีการพิจารณาและดำเนินการในเรื่องการสรรหา และคัดเลือกบุคคลเข้ารับตำแหน่งศึกษานิเทศก์อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้บุคคลที่เหมาะสมกับตำแหน่ง

2. ลักษณะพฤติกรรมด้านการควบคุม (EC, WC) เป็นพฤติกรรมที่แสดงออก อันเนื่องมาจากความต้องการเกี่ยวกับอำนาจ อำนาจหน้าที่ และการใช้อิทธิพลผลักดัน คนอื่น พฤติกรรมและการควบคุมมักเกิดเป็นปัญหาขึ้น หลังจากการรวมตัวกันแล้ว เพราะ บุคคลต่างก็จะแสดงบทบาทของตนออกมา มีการดิ้นรนแสวงหาอำนาจ การแข่งขัน การ ใช้อิทธิพลผลักดัน (Schutz 1967 : 172-175) จากผลการวิจัยพบว่า ศึกษานิเทศก์ อำเภอในประเทศไทย มีลักษณะพฤติกรรมด้านการควบคุม (EC, WC) อยู่ในระดับ ปานกลาง ซึ่ง ซุทซ์ (Schutz 1967 : 172-175) ได้สรุปไว้ว่า บุคคลประเภทนี้ เป็นบุคคลที่ประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น การควบคุม และการใช้อำนาจ ไม่เป็นปัญหา เพราะคนประเภทนี้จะไม่รู้สึกอะไรจากการสั่งหรือไม่สั่ง การรับหรือไม่รับ คำสั่ง ถ้าสิ่งเหล่านี้เหมาะสมกับสภาพการณ์ ทั้งนี้เพราะโดยจิตใต้สำนึกตระหนักว่าตน เป็นคนมีความสามารถ และมีความรับผิดชอบ ดังนั้นจึงไม่ต้องการผลึกภาวะ หรือรอให้คน อื่นมาพิสูจน์ความสามารถ จะไม่พะวงกับการรอความช่วยเหลือ หรือการนึกว่าตนด้อยกว่า และไร้ความสามารถ และเชื่อถือในการตัดสินใจของตนอย่างแท้จริง ดังนั้นการปฏิบัติงาน ของศึกษานิเทศก์อำเภอพวกนี้ ย่อมไม่มุ่งจะใช้อำนาจกับกลุ่มแต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่พยายาม ทำตนเด่นเหนือกลุ่ม สามารถแสดงบทบาทได้ทั้งผู้นำและผู้ตามอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักของการทำงานในกระบวนการกลุ่ม

แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะเห็นว่า แม้ลักษณะพฤติกรรมด้านการ ควบคุม (EC, WC) จะอยู่ในระดับปานกลางก็ตาม แต่คะแนนเฉลี่ยของลักษณะพฤติกรรม การแสดงออกในการควบคุม (EC) ก็ยังสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของลักษณะพฤติกรรมความ ต้องการการควบคุม (WC) เกือบทุกเขตการศึกษา ยกเว้นเขตการศึกษาที่ 4 เขตเดียว แสดงให้เห็นว่า ยังมีการแสดงอำนาจ หรือพยายามมีบทบาทเหนือผู้อื่นอยู่ และในขณะเดียวกัน ก็ไม่ชอบให้ผู้อื่นบังคับควบคุม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าค่านิยมของคนไทยยกย่องอำนาจ นิยมที่จะ ได้เป็นเจ้าของอำนาจ ซึ่งมักได้มากับตำแหน่งหน้าที่ราชการ คนไทยมักมีพฤติกรรมที่ แสดงให้เห็นว่าตนมีอำนาจ (รัชนิกร เศรษฐ 2523 : 114) กอรปกับศึกษานิเทศก์ อำเภอบางส่วนคิดว่าตำแหน่งศึกษานิเทศก์นั้นอยู่เหนือกว่าครู ครูมักให้ความเคารพนับถือ จึงมักแสดงอำนาจหน้าที่หรือชอบใช้อำนาจหน้าที่กับครู ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ว่า

ศึกษานิเทศก์ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ เข้ากับครูหรือบุคคลอื่นไม่ได้ ถืออำนาจหน้าที่เป็นใหญ่ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2531 : 9) ทั้งยังสอดคล้องกับข้อค้นพบของ สุนทรี โคมิน และสนธิ สมัครงการ (2522 : 78) และ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2523 : 77-79) ที่ว่า คนไทยมีค่านิยมในการที่เป็นที่ยอมรับ และยกย่องในสังคม ตลอดจนมีค่านิยมต่อการมีความสามารถในระดับสูง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิญา จันทรเจเนจบ (2525 : 125) ที่พบว่า ค่านิยมของคนไทยชอบการอวดตน

ในขณะเดียวกัน ค่านิยมของคนไทยก็รักอิสระ ไม่ชอบอยู่ใต้อำนาจบังคับของผู้อื่น ไม่ชอบการบังคับควบคุมเข้มงวด ไม่ชอบการกดขี่หรือให้ผู้อื่นมายุ่งเกี่ยว คนไทยมัก เป็นคนที่มีความหยิ่งและรักศักดิ์ศรีของตนเอง (จรัญ พรหมอยู่ 2526 : 31) ลักษณะดังที่กล่าวมาข้างต้นแสดงว่ามักจะชอบเป็นผู้นำมากกว่าผู้ตาม

เมื่อพิจารณาในรายเขตการศึกษาพบว่า ลักษณะพฤติกรรมความต้องการการควบคุมของศึกษานิเทศก์อำเภอในเขตการศึกษา 6, 8, 9 และ 10 อยู่ในระดับต่ำ แสดงถึงเป็นผู้ที่ไม่ต้องการให้ผู้อื่นมาควบคุม หรือมีอำนาจเหนือกว่า โดยเฉพาะศึกษานิเทศก์อำเภอในเขตการศึกษา 6 ซึ่งมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในภาคกลาง ลักษณะเด่นของคนในภาคกลางคือ รักอิสระ มีความเป็นตัวของตัวเอง ไม่อยากนำตนไปผูกพันกับคนอื่น และไม่อยากยอมตนอยู่ใต้อำนาจผู้อื่น (ประเสริฐ แยมกลิ่นพุ่ม 2515 : 19) ส่วนศึกษานิเทศก์อำเภอในเขตการศึกษา 8 ซึ่งส่วนมากมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในภาคเหนือ คนในภาคเหนือได้ชื่อว่าจิตใจโอบอ้อมอารี เป็นมิตรกับคนต่างถิ่นมากกว่าภาคใด ๆ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีทรรศนะในการมองโลกในแง่ดี ไม่คิดเอาเปรียบหรือเป็นศัตรูกับผู้อื่น มีความเป็นกันเอง และรักสันติ (ประเสริฐ แยมกลิ่นพุ่ม 2515 : 18-19, สนธิ สมัครงการ 2521 : 12) ดังนั้นคนภาคเหนือจึงไม่ชอบการที่ถูกควบคุม ใช้อำนาจ หรือมีอิทธิพลเหนือกว่า ส่วนศึกษานิเทศก์อำเภอในเขตการศึกษา 9 และ 10 ซึ่งมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการที่คนในภาคนี้ต้องตกอยู่ในสภาพยากจนแร้นแค้น ต้องทำงานหนักประจำ มีส่วนให้ผู้ที่อยู่ในภาคนี้แสวงหาความสนุกสนานร่าเริง และปล่อยคนให้เพลินไปกับสิ่งต่าง ๆ ทำให้ขาดความหวังในชีวิต พอใจความสะดวก ความสนุกสนานมากกว่าสิ่งที่เป็นระเบียบ

จริงจัง (ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง 2516 : 17-20) ดังผลการวิจัยของ ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2513 : 61) ที่พบว่า ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่านิยมในด้านความเป็นระเบียบและการอนุรักษ์นิยมต่ำที่สุด เมื่อเทียบกับผู้ที่อยู่ภาคอื่น ๆ ดังนั้นคนในภาคนี้จึงไม่ชอบการบังคับควบคุมให้อยู่ในกฎเกณฑ์ ระเบียบ หรือคำสั่งของผู้อื่น

จากการพิจารณาลักษณะพฤติกรรมการแสดงออกด้านการควบคุมของ ศึกษานิเทศก์อำเภอพบว่า ยังมีการใช้อำนาจบังคับในการนิเทศการศึกษา ซึ่งสมควรที่ได้ รับการแก้ไขให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม หน่วยงานต้นสังกัดควรทำความเข้าใจกับศึกษานิเทศก์ อำเภอในเรื่อง หลักการนิเทศ และวิธีการนิเทศที่ถูกต้อง เพราะความรู้ความเข้าใจ ของศึกษานิเทศก์จะนำไปสู่การปฏิบัติงานที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

ส่วนศึกษานิเทศก์อำเภอในเขตการศึกษา 6, 8, 9 และ 10 ที่พบว่า ลักษณะพฤติกรรมความต้องการการควบคุมอยู่ในระดับต่ำ ควรได้รับการพิจารณาจากทั้ง 2 ฝ่ายคือ ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์อำเภอ ในส่วนของผู้บริหารนั้นควรให้อิสระ ในการทำงานแก่ศึกษานิเทศก์ ไม่ควรใช้นโยบายบังคับการทำงานในด้านวิชาการของ ศึกษานิเทศก์มากนัก ส่วนศึกษานิเทศก์อำเภอก็ควรพิจารณาปรับปรุงลักษณะพฤติกรรมทาง ด้านนี้ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม เพราะการรักอิสระมาก คิดถึงตัวเองเป็นหลัก ย่อมไม่ เหมาะสมในการปฏิบัติงาน ควรเป็นผู้มีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้ เป็นได้ ทั้งผู้นำและผู้ตาม

3. ลักษณะพฤติกรรมด้านความรักใคร่ผูกพัน (EA, WA) เป็นพฤติกรรม ภายในหรือภายนอกอันเนื่องมาจากความต้องการทางอารมณ์ ได้แก่ ความใกล้ชิดสนิทสนม และความเกลียด (Schutz 1967 : 195-198) จากผลการวิจัยพบว่า ศึกษานิเทศก์ อำเภอในประเทศไทย มีลักษณะพฤติกรรมด้านความรักใคร่ผูกพัน (EA, WA) อยู่ใน ระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประไพ สุวภิรมย์โชติ (2529 : 137) ซึ่ง พบว่าผู้บริหารและอาจารย์วิทยาลัยการสาธารณสุขภาคทั้ง 4 แห่ง มีลักษณะพฤติกรรมด้าน ความรักใคร่ผูกพัน (EA, WA) อยู่ในระดับสูง ซึ่งซุทซ์ (Schutz 1967 : 195-198) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า บุคคลประเภทที่มีลักษณะพฤติกรรมด้านความรักใคร่ผูกพัน (EA, WA) มากเกินไป เป็นพวกที่พยายามให้ความ

สนิทสนมกับคนอื่นมากกว่าปกติ และมีความต้องการให้คนอื่นปฏิบัติ เช่นนั้นกับคน บุคคลประเภทนี้จะไม่คิดถึงการปฏิเสธ และความไม่น่ารักของตน แต่จะแสดงออกอย่างเปิดเผยเพื่อการยอมรับ การประจบ การแสดงความสนิทสนม แม้กระทั่งทำให้มิตรภาพของคนอื่นแตกแยก เพื่อจะได้หันมาสนิทสนมชอบพอกับตน ความต้องการความรักใคร่ผูกพันอย่างมากของคนประเภทนี้ อาจจะก่อให้เกิดความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันได้ ถ้าถูกปฏิเสธความรักซึ่งลักษณะพฤติกรรม เช่นนี้ เป็นลักษณะที่เน้นตัวเองมากเกินไป (overpersonal) เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ ประการแรก สังคมไทยเป็นสังคมที่ "ไม่สัมพันธ์" คือให้ความสำคัญแก่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลมากกว่าเรื่องอื่น ๆ ซึ่งเห็นได้จากลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทย ซึ่งแสดงออกโดยพฤติกรรมอันยิ้มแย้มแจ่มใสของคนไทย จนทั่วโลกยกย่องว่าเป็น "The Land of Smile" (สุนทร โคมิน และ สนิท สมัยการ 2522 : 208) ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ กล้าหาญ สุดแสน (2520 : บทคัดย่อ) ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมความเป็นผู้นำของหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัดในประเทศไทยพบว่า หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์เห็นว่าคุณลักษณะพฤติกรรมด้านมุ่งสัมพันธ์สูงกว่ามุ่งงาน ประการที่สอง งานนิเทศการศึกษาเป็นงานที่ต้องทำร่วมกับบุคคลหลายฝ่าย ศึกษานิเทศก์จำเป็นต้องสร้างความรัก ความเข้าใจอันดีต่อบุคคลทุกคนที่เกี่ยวข้อง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นผู้มีทักษะในเรื่องมนุษยสัมพันธ์เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ศักดิ์สุวรรณ ลังกาพินท์ (2512 : 121-131) ซึ่งทำการวิจัยเรื่องบทบาทของศึกษานิเทศก์ในทัศนะของครูที่ได้รับการนิเทศ ที่กล่าวว่า หลักรมนุษยสัมพันธ์และลักษณะความเป็นผู้นำเป็นสิ่งจำเป็นและเป็นเครื่องเกื้อกูลแก่การนิเทศการศึกษา การที่ศึกษานิเทศก์ไม่ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ย่อมเป็นผลให้ครูเกิดความระแวง ไม่ไว้วางใจศึกษานิเทศก์ ครูจะมีแนวโน้มที่จะไว้วางใจและหันมาปรึกษาหารือกับศึกษานิเทศก์ที่ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์

แต่การให้ความใกล้ชิดสนิทสนมซึ่งกันและกันของศึกษานิเทศก์และครูมากเกินไปเช่นนี้จึงดูเหมือนเป็นการสนิทสนมกันระหว่างเพื่อน ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ทางใจของส่วนบุคคล (personal touch) ความสัมพันธ์ส่วนตัวเช่นนี้ได้สร้างปัญหาให้กับระบบราชการของไทยเป็นอย่างยิ่ง เช่น ในเรื่องการพิจารณาความดีความชอบ บ่อยครั้งที่พบว่า การพิจารณาไม่ได้ตั้งอยู่บนผลงาน แต่เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ส่วนตัว

หรือเรื่องการศึกษาบุคคลเข้าทำงานในหน่วยงาน ก็พิจารณาจากผู้ที่มีความสัมพันธ์ ส่วนตัวมากกว่าความสามารถ ซึ่งทำให้ระบบราชการของประเทศไทยลดประสิทธิภาพลง ในทำนองเดียวกัน ในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา การวางตัวใกล้ชิดกันระหว่างครูและศึกษานิเทศก์นั้น เป็นเรื่องที่ควรระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง เพราะอาจจะเกิดผลเสียต่อการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ได้ ความสัมพันธ์เช่นนี้เป็นเรื่องยุ่งยากและซับซ้อนอย่างยิ่งในเชิงวิชาการที่จะตัดสินว่า ควรมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากน้อยเพียงใด มันจะช่วยหรือเป็นอันตรายต่อการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ ในเรื่องนี้ นิพนธ์ ไทยพานิช (2529 : 67) มีความเห็นว่า ความเป็น "เพื่อนเชิงสังคม" (Social friendship) นั้นเปรียบเสมือน "ดาบสองคม" บางครั้งจะขัดขวางและเป็นอุปสรรคต่อการ "ตัดสินใจทางวิชาชีพ" (Professional judgement) ซึ่งเป็นการยากที่จะพูดหรืออภิปรายถึงความจริงในสิ่งที่ไม่ดีของเพื่อน ในเวลาปฏิบัติการณ์เทศคือ จะเกิดความขัดแย้งในบทบาท (role conflicts) ระหว่างบทบาทของความเป็นเพื่อนและบทบาทของผู้นิเทศ นอกจากนี้การให้ความสนิทสนมใกล้ชิดมากเกินไปอาจจะลดภาวะผู้นำของศึกษานิเทศก์ ซึ่งมีผลให้ครูไม่เชื่อถือและปฏิบัติตามคำแนะนำของศึกษานิเทศก์ได้ ทั้งยังอาจจะลดการยอมรับอำนาจของนักวิชาการ (Expert Power) ของศึกษานิเทศก์ด้วย

ดังนั้นเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ศึกษานิเทศก์อำเภอทุกคนต้องตระหนัก และพิจารณาถึงความพอดีและเหมาะสมในการสร้างความสัมพันธ์กับครูหรือผู้ร่วมงาน หน่วยงานต้นสังกัดและผู้ที่เกี่ยวข้องควรริบทำความเข้าใจกับศึกษานิเทศก์อำเภอในเรื่อง ปรัชญา หลักการ จุดมุ่งหมาย และวิธีการนิเทศที่ถูกต้อง เพราะความเข้าใจผิดของผู้ปฏิบัติงานอาจสร้างความเสียหายให้กับทางราชการได้ ทั้งควรจะมีเนื้อหาในเรื่องเหล่านี้ในหลักสูตรการฝึกอบรมศึกษานิเทศก์ที่บรรจุใหม่ ควรมีการตรวจสอบประเมินผลความรู้ความเข้าใจของศึกษานิเทศก์เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาทั้งก่อนและหลังการฝึกอบรม

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานและศึกษานิเทศก์อำเภอ

หน่วยงาน

1. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ น่าจะมีการกำหนดแผนการพัฒนาศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษาต่าง ๆ โดยจัดโครงการในลักษณะต่าง ๆ เช่น โครงการพัฒนาบุคลากร โครงการอภิปรายเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในสังคม โครงการเสริมสร้างทักษะทางด้านมนุษยสัมพันธ์ การฝึกอบรม เรื่องการทำงานเป็นทีม
2. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด/อำเภอ ในเขตการศึกษาต่าง ๆ น่าจะมีการสำรวจความต้องการจำเป็นทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในแนวคิด เพื่อนำข้อมูลไปพิจารณาจัดโครงการพัฒนาพฤติกรรมของศึกษานิเทศก์อำเภอให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีค่านิยม ...สังคมและวัฒนธรรม แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่

ศึกษานิเทศก์อำเภอ

ศึกษานิเทศก์อำเภอควรสำรวจและ/หรือประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องในเรื่องความต้องการ ทักษะ และค่านิยมของตนเอง เพื่อพิจารณาจุดเด่นหรือจุดด้อยของตนเอง ในอันที่จะหาทาง พัฒนาปรับเปลี่ยน ทั้งนี้ด้วยเหตุที่ว่า การพัฒนาที่ถาวรนั้นเป็นการเริ่มที่การรู้จักตนเอง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรศึกษาลักษณะพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของศึกษานิเทศก์อำเภอ จากกรอบแนวความคิดตามทฤษฎีที่นอกเหนือไปจากทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของชูทซ์ เพื่อเป็นการเพิ่มข้อความรู้เกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานของบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในหน่วยงาน
2. ควรศึกษาลักษณะพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในแนวทางศึกษาหาความสัมพันธ์ ระหว่างลักษณะพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับ ผลการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์อำเภอ